

Günter Wallraff: weigeraar van nature

Een gesprek met de vermaarde onderzoeksjournalist

Achtergrond - 23 februari 2007

(23 februari 2007) "In Nederland is een goede Duitse schrijver altijd een dode Duitser schrijver" De 64-jarige Günter Wallraff, wereldberoemd vanwege zijn markante researchmethoden, is zijn scherpte nog niet verloren. Gisteravond sprak hij in Amsterdam over schizofrenie en sociale wantoestanden.

Voor zijn baanbrekende onderzoeksreportages kroop Günter Wallraff - soms met gevaar voor eigen leven - in de huid van onder andere een alcoholist in een gekkenhuis, een katholieke napalmproducent en een politiek gevangene in Griekenland. Zijn onthullingen over sociale misstanden aan de onderkant van de Duitse samenleving maakten de Keulse journalist wereldberoemd. Wallraffs boeken zijn in miljoenenoplagen gedrukt en in meer dan dertig landen uitgegeven. In Zweden werd het werkwoord *wallraffa* (research waarbij de journalist een fictieve identiteit aanneemt) officieel in de woordenlijst opgenomen. Zijn controversiële onderzoeksmethode inspireerde een hele nieuwe generatie journalisten en filmmakers. Michael Moore en - in mindere mate - ook Borat beschouwt Wallraff met enige trots als zijn navolgers.

Voorafgaand aan het gesprek in het Goethe Instituut in Amsterdam speelt Wallraff, in spijkerbroek en sportieve trui, een potje sjoelen met gesprekleider Nico Haasbroek. De voormalig hoofdredacteur van de NOS kent Wallraff nog uit de roerige jaren zeventig, toen Haasbroek correspondent was in Bonn. Lenig buigt Wallraff door zijn knieën. Hij sjoelt als een bezetene, de mond halfopen, de ogen fel. Hij verliest met twee punten.

Het typisch Hollandse spel heeft hij lang geleden in een Amsterdams café geleerd. De befaamde onderzoeksjournalist dook hier een poos onder, in de periode dat hij het in Duitsland niet meer uithield vanwege de vele huiszoekingen en bedreigingen. Wallraff is gek op Amsterdam, maar weet de Nederlandse mentaliteit op waarde te schatten. "In Nederland een goede Duitse schrijver altijd een dode Duitser schrijver", verzuchtte hij gisteravond laconiek.

Indiaantje

Wallraffs onuitputtelijke energie wordt enerzijds ingegeven door optimisme. 'Pluk de dag' luidt zijn credo. Anderzijds wordt hij gedreven door angst voor de

zogenoemde laffe maatschappij van meelopers, waardoor Hitler ooit aan de macht kon komen. Volgens Wallraff is de Duitse pers zo invloedrijk, immoreel en belust op schandalen, dat hij vreest dat het de media nu zelfs zouden lukken om in Duitsland een meerderheid voor de doodstraf op de been te krijgen. Hij sprak in Amsterdam met afgrijzen van de *Boulevardisierung* van de Duitse media, die al vele mensenlevens kostte.

In de jaren zeventig werkte Wallraff maandenlang onder pseudoniem bij de boulevardkrant Bild, waarna hij in 'Der Aufmacher. Der Mann, der bei Bild Hans Esser war' berichtte over de manipulatieve riooljournalistiek die bij de krant bedreven werd. Bild verloor veel lezers en het imago van de krant liep een ernstige deuk op. In 1983 verscheen Wallraffs boek 'Ganz Unten' ('Ik, Ali' in de Nederlandse vertaling), waarin Wallraff verslag doet van zijn bevindingen als de Turkse gastarbeider Ali Levent Sinirlioglu. Vermomd met een donkere pruik en bruine lenzen werkte Wallraff jarenlang onder mensonterende arbeidsomstandigheden als medisch proefkonijn, hamburgerbakker bij McDonald's en medewerker bij Duitse metaalgiganten. Het boek sloeg in als een bom. Het veroorzaakte een golf van aandacht voor de sociale omstandigheden van illegale werknemers en leidde tot talloze juridische aanklachten. Enkele Duitse ondernemingen moesten hun deuren sluiten.

De noeste arbeid is niet aan Wallraff af te zien. Met zijn zongebruinde huid en slanke postuur zit hij prinsheerlijk in een reusachtige fauteuil. Wallraff geniet zichtbaar van de aandacht en put met plezier en gemak uit een bodemloos vat kleurrijke anekdotes. Zo vertelt hij breed grijnzend hoe de uitgever van Bild telkens opnieuw probeerde de reputatie van Wallraff te kraken en zijn boeken te verbieden. Het rancuneuze dagblad stuurde spionnen op hem af, verspreidde een vals beeld van Wallraff als Stasi-medewerker en als "de man die niet lachen kan" en spande tientallen rechtzaken tegen hem aan. Wallraff won ze allemaal. Toch voelt hij zich geen winnaar, maar identificeert hij zich meer met slachtoffers. Terwijl zijn vriendjes zich vroeger als cowboy verkleedden, speelde Wallraff indiaantje.

Actief verzet

Tien jaar geleden, toen Wallraff kampte met ernstige gewrichtsproblemen en depressies, leek hij even zelf het slachtoffer te zijn geworden van de juridische processen en haatcampagnes. Maar dankzij goede medische verzorging en een positieve levensinstelling is het icoon van de jaren zeventig opnieuw in topvorm. Met onverminderde vechtlust voerde hij de laatste jaren weer regelmatig actie. Zo zette hij een boycotcampagne tegen de vliegtuigmaatschappij Lufthansa op touw, omdat die uit veiligheidsoverwegingen weigerde Salman Rushdie te vervoeren.

Ook schreef Wallraff boze brieven aan president Bush. Ondertussen steunt hij andere onderzoeksjournalisten en bereidt hij zich voor op een nieuwe undercoverreportage. Daarover wilde Wallraff gisteravond uiteraard niet te veel vertellen. Wel liet hij los dat zijn huidige project aansluit bij zijn research voor 'Ganz Unten'. Tussen de bedrijven door werkt Wallraff bovendien aan een boek over de Koerdische Arbeiderspartij PKK, waarvoor hij veel sympathie koestert. Daarnaast is hij in Duitsland een veelgevraagd commentator.

De houding van actief verzet zit in de aard van het beestje: Wallraff noemde zichzelf gisteravond een "weigeraar van nature". Omdat hij het in zijn jonge jaren tijdens de militaire dienst vertikte om een geweer te dragen en hij zijn wapenstok met bloemen tooide, werd hij opgenomen in de psychiatrische inrichting van het leger. Zijn ongekozen rollen als dienstweigerende soldaat en psychiatrische patiënt legden naar eigen zeggen de basis voor zijn latere werk. "Vanaf dat moment was ik een abnormale persoonlijkheid, geschikt voor oorlog, noch voor vrede." Ook de ampul Meskaline die Wallraff op zijn twintigste slikte, uit nieuwsgierigheid naar de riten van Indianen, beschreef Wallraff als een zeer tekenende ervaring. "Die kortstondige schizofrenie heeft hetzelfde effect gehad als jarenlange therapie."

De journalist met een aversie tegen Duitse herdershonden trakteerde zijn publiek gisteravond op een bonte mengeling van boude uitspraken en stokpaardjes. Met weidse armgebaren, de pen in de hand, beschuldigde hij president Poetin van volkenmoord en voormalig bondskanselier Schröder van corruptie. Wallraff wond zich vreselijk op over de zaak-Kurnaz: "Hoe kan het dat iemand die in Duitsland is opgegroeid en in Guantánamo Bay is gemarteld, nog steeds wordt belaagd door politici en media? De Duitse politici moeten hun excuses aanbieden en Kurnaz het Duitse staatsburgerschap en een schadevergoeding aanbieden. Het ontbreekt de Duitse democratie aan sterke persoonlijkheden." Ook over het sociale stelsel in Duitsland had hij geen goed woord over. Volgens Wallraff was de kloof tussen rijk en arm nog nooit zo groot. De onverdroten wereldverbeteraar heeft nog veel te doen.

Leonie van Nierop is redacteur van het Duitslandweb.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/1412/gunter-wallraff-weigeraar-van-nature>